

Секція: фінанси, гроші та кредит

Біловус Т. В.,

аспірантка Державної навчально-наукової установи

«Академія фінансового управління»

Міністерства фінансів України,

викладач кафедри фінансів та кредиту

МНУ ім. В. О. Сухомлинського

ДЕРЖАВА ЯК РЕГУЛЯТОР РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Добре налагоджений обіг інвестиційних цінних паперів має сприяти подоланню економічних та фінансових труднощів і створенню національного ринку. На ринку цінних паперів постійно відбувається рух капіталів, який забезпечується обігом різноманітних видів цінних паперів і їх похідних, що залежать від законодавчої бази і системи правовідносин власності. Також на ринку цінних паперів постійно відбувається зіткнення інтересів різних його учасників. Часто ці інтереси можуть переростати у суперечності та конфлікти. В цьому контексті надзвичайно важлива і значна роль держави як регулюючого начала. Тільки держава має засоби й можливості для серйозної протидії негативним проявам на вільному ринку цінних паперів.

Вагомий внесок у розвиток методів та інструментів державного регулювання ринку цінних паперів зробили такі зарубіжні та вітчизняні науковці як Дж.С. Мілль, М. Туган-Барановський, Дж. Кейнс, Дж. Стігліц, Т. Кембелл, Г. Марковіц, Баула О. В., Дудко Л. І., Мозговий О. М., Еш С.М. Кузнєцова Н.С., Назарчук І.Р. та ін. Зважаючи на сучасний стан розвитку ринку цінних паперів в Україні, дана тематика потребує більш детального дослідження.

Відповідно до чинного законодавства України фондовий ринок (ринок цінних паперів) – сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів) [2].

Як держава здійснює фінансову, податкову, інвестиційну, інноваційну та інші політики, які входять до складу державної економічної політики, так само ми можемо говорити і про фондову політику, яку держава реалізує стосовно ринку цінних паперів. Цілком очевидно, що фондова політика, як і будь-яка інша, включає принципи, методологію, стратегію й тактику.

Фондова політика – це державна політика, тому її слід розглядати в аспекті ролі держави у сфері випуску й обігу інвестиційних цінних паперів. Цю роль можна тлумачити як функцію управління, функцію участі, функцію впливу, функцію регулювання. Стосовно ринку цінних паперів держава виконує кожну з цих функцій, але пріоритет безперечно належить останній з названих. Саме регулювання забезпечує оптимальний рівень впливу держави на фондовий ринок [5, с. 195].

Система регулювання фондового ринку України пройшла три етапи. Перший етап (1991 – 1995) характеризується тим, що головним регулюючим органом із боку держави було Міністерство фінансів, яке організовувало фондовий ринок, займалося його нормативно-методологічним забезпеченням, реєстрацією і обліком випусків цінних паперів підприємств, реєстрацією інформації про відкритий випуск акцій, про напрям дозволу на здійснення посередницької діяльності з цінними паперами тощо. Другий етап розпочався у 1995 році, коли був прийнятий Указ Президента України "Про державну комісію з цінних паперів та фондового ринку" та прийнято низку законів щодо регулювання фондового ринку України. Третій етап, на нашу думку розпочався у 2006 році з прийняття Верховною радою України Закону „Про цінні папери та фондовий ринок” та у 2008 р. Закону „Про акціонерні товариства”, що

дозволяло привести у відповідність з міжнародними стандартами випуск та обіг цінних паперів, зокрема акцій. Проте прийняття зазначених законів та інших нормативно-правових актів, що їх супроводжували, підняло низку питань пов'язаних з порушенням економічної безпеки емітентів в процесі випуску та розміщення акцій на фондовому ринку України та на зарубіжних ринках [7, с. 195].

Відповідно до чинного законодавства України державне регулювання ринку цінних паперів – здійснення державою комплексних заходів щодо упорядкування, контролю, нагляду за ринком цінних паперів та їх похідних та запобігання зловживанням і порушенням у цій сфері [1].

Основні форми державного регулювання ринку цінних паперів в Україні визначає Закон “ Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні ”. Найголовнішим елементом зазначених форм є законодавче регулювання. Цей елемент утворює необхідний нормативно-правовий базис, в межах якого учасники ринку, держава та її уповноважені органи реалізують свої права, обов'язки, повноваження та інтереси.

Для того, щоб мати характер правового, регулювання фондового ринку повинно здійснюватися на законних підставах. Це означає, що, по-перше, таке регулювання можуть здійснювати лише ті державні органи та інститути, регулятивні повноваження яких закріплені в законі або підзаконних актах, по-друге, при здійсненні регулювання державні органи та інститути-регулятори повинні діяти в межах своєї компетенції і в рамках встановлених процедур [6].

Державне регулювання ринку цінних паперів в Україні здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку утворена Указом Президента України №1063/2011 від 23.11.2011р. з метою комплексного правового регулювання відносин, що виникають на ринку

цінних паперів, забезпечення захисту інтересів громадян України та держави, запобігання зловживанням та порушенням у цій сфері [3] .

Діяльність Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) в останні роки спрямовувалась на реалізацію заходів, визначених Програмою економічних реформ України на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада», якою було передбачено необхідні кроки для зростання й розвитку фондового ринку й сектору фінансових послуг . Поточні та річні аналітичні звіти щодо розвитку фондового ринку України, які надаються НКЦПФР, вказують на те, що у процесі формування та подальшого розвитку українського фондового ринку зазначені положення на сьогодні у переважній більшості були реалізовані як на законодавчому, так і на організаційно-інституційному рівнях.

На сьогоднішній день система фондового ринку представлена значною кількістю професійних учасників фондового ринку, спрощено існуючі раніше процедури, запроваджено нові інструменти, удосконалено напрацювання, що вже мали, та закладено фундамент для майбутніх новацій. Але є й негативні тенденції розвитку фондового ринку. Серед загальних системних характеристик інституціонального середовища української економіки нового тисячоліття можна виокремити такі [4, с. 171-175]: різноспрямованість дій економічних і політичних інститутів в українській економіці; формалізація політичних інститутів, здатних ефективно обмежувати ті дії влади, які спрямовані на вилучення ренти від перебування на певному рівні влади; невизначеність і неадекватність законодавчого, правового й регулятивного забезпечення процесів розвитку економічних інститутів; негативний взаємовплив ключових інститутів, що може проявлятися ознакою незацікавленості органів державної влади на встановлення прозорих правил, тим самим обмежуючи можливість ефективного регулювання в окремо взятих сегментах .

Отже, державне регулювання набуває важливого значення в умовах формування фондового ринку. Орієнтація на загальнонаціональні інтереси та стимулювання інвестиційної діяльності мають стати головними принципами державного регулювання фондового ринку, в якому ключова роль, звичайно, має належати державі. Саме вона, володіючи чіткою стратегією і програмою реформування та використовуючи весь арсенал, існуючих в її розпорядженні засобів, здатна у найкоротші терміни і з найменшими втратами створити умови для становлення цивілізованого ринку цінних паперів.

Література :

1. Закон України « Про державне регулювання ринку цінних паперів» від 30.10.1996 № 448/96-ВР в останній редакції від 02.03.2014 р.

2. Закон України « Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 №3480-IV в останній редакції від 01.01.2014 р.

3. Положення про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку. Указ Президента України від 23.11.2011 р. № 1063/2011

4. Болдуєва О. В. Інституційні основи підвищення ефективності державного регулювання ринку цінних паперів в Україні / О. В. Болдуєва // Вісник Запорізького нац. університету: Економічні науки . – 2012 . – N3(15) . – С. 171-175.

5. Мозговий О. М. Фондовий ринок. Навч. посібник. – К.: КНЕУ. – 1999.– 316с.

6. Організаційно-правові основи біржової діяльності [Електронний ресурс]: Навч. посібник/А. І. Берлач, Н. А. Берлач, Ю. В. Ілларіонов.– К.: Фенікс, 2000. – 336 с. – Режим доступу: http://www.vuzlib.su/birz_d/8-4.htm

7. Шульга І. П. Механізм впливу державного регулювання емісійної діяльності акціонерних товариств та його вплив на економічну безпеку емітента / Шульга І.П. // Збірник наукових праць «Вісник НТУ «ХП» :

Технічний прогрес та ефективність виробництва №5 – Вестник НТУ
"ХПИ" – 2010. – с. 195.